

מאוצרות הפרשה

ע"פ מעשה שהיה עם הרב מבריסק: הרב מבריסק זצ"ל, בעלייתו ארצה נסע באוניה, ועקב הקפדתו הרבה בעניני כשרות, הוא לא אכל מאום. רב החובל ראה שאינם אוכלים, ודאג להם: "אני אביא לכם סיר חדש עם תפו"א". הרב מבריסק תמה ושאל את ילדיו: "מה רוצה מאתנו הגוי הזה? הלא הלכה היא ש"עשו שונא ליעקב", ולא יכול להיות שהוא דואג לנו סתם! מה הוא באמת רוצה?" כשחזר רב החובל, שמע את הרב שואל את השאלה הזאת!

פנה אליו רב החובל ואמר לו "אני יהודי!" והכל הסתדר... וזהו מה שהכריח את חז"ל לומר שבת פרעה התגיירה. אחרת בשביל מה היא הלכה להציל יהודי? על כרחך שהיא התגיירה. (עלי ורדים, הובא באגדאדק)

וילך משה וישב אל יתר חתנו (ד, יח)

"ליטול רשות" (רש"י) תמוה, הלא השי"ת אמר למשה בפירוש לחזור ממדין ולהציל את עם ישראל מתחת סבלות ועינוי מצרים, איך יתכן שמשה הולך לשאול את יתרו על כך, וכי אם יתרו לא היה נותן את רשותו היה משה נמצע מהצלת כלל ישראל?

ביאר הסבא מסלבודקה זצ"ל: אילמלא מדה זו של הכרת הטוב שהראה לחותנו לא היה ראוי להיות מנהיג האומה הישראלית. היינו שהקב"ה ציפה ממנו שלפני שמסכים ונענה לבקשתו יפנה אל חמיו, כי כך צריכה להיות ההנהגה עפ"י חובת הכרת הטוב. אדרבה הנהגה זו היא שהכשירה את משה להיות מנהיגם של ישראל.

זה מה שמצינו בחז"ל (אבות דרבי נתן פ"א) "אם עשית לחברך טובה הרבה, יהא בעיניך מעט ואם עשה לך חברך טובה קימעא יהא בעיניך הרבה" נראה מזה גודל מדת "הכרת טובה" ועד כמה צריך האדם להחזיק טובה לחברו על מה שעשה לו. (פרי עין הדור, הובא בלחיתך עליון)

ותקח צפרה צר ותכרת את ערלת בנה ותגע לרגליו ותאמר כי חתן דמים אתה לי (ד, כה)

בע"ז כ"ז. פריך הש"ס למ"ד אשה פסולה למול, א"כ איך מלה צפורה את אליעזר בנה ומשני שהיא התחילה ומשה רבינו גמור. ויש להקשות, מאי שנא משחיטה, דהדין בשחיטה שאם התחיל עכו"ם וגמור ישראל השחיטה פסולה, דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, כדאייתא בחולין קכ"א: וא"כ מדוע במילה אם התחילה האשה והאיש גמור, המילה כשרה.

וי"ל כיון דבעכו"ם לא מועילה שחיטה ממילא אם העכו"ם התחיל לשחוט הוי כניקב הושט והשחיטה פסולה, אבל במילה אם נולד מהול ברובו ונימול רק המיעוט, המילה כשרה, אף שלא היתה מילה בכל הערלה, דהמילה נגמרה ע"י בר חיובא או אם התינוק נולד מהול לגמרי, אפשר למולו ע"י הטפת דם ברית ע"י בר חיובא ולכן אף שמעשה האשה אינו מועיל במילה, אבל לא גריע מנמול מאליו ודי בכך, דבמילה אין חיוב לחתוך את כל הערלה מרישא ועד גמירא, אלא די בגמור המילה אבל בשחיטה אם יש נקב בלי שחיטה כדון, זו היא נקובת הושט והוי נבילה ולכן לא מועילה תחילת שחיטה בעכו"ם.

(טעם ודעת, הובא ביקרא דאורייתא)

ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך (א, יג)

מסבירים חז"ל: בפרך – בפה רך. (מסכת סוטה יא): ניתן לשאול על כך שתי שאלות:

א. מדוע סברו חז"ל שאין הכונה במילה "פרך" רק לעבודה קשה, כפי שהכונה בדרך כלל, כמו שנאמר על עבד עברי: "לא תרדה בו בפרך"?
ב. עם ישראל היו במצרים במעמד מוכבד. כיצד הפכו לפתע לעבדים, ללא כל מרד והתנגדות מצידם?

תשובה אחת לשתי השאלות. על מנת להסביר את הפלא הזה, של הפיכת עם ישראל לעבדים ללא התנגדות, הסבירו חז"ל על ידי שבארו "בפרך" – בפה רך. על מנת לשכנע את עם ישראל בחשיבות העבודה, התחכם פרעה והסביר ליהודים: "אנו מדינה מתוקנת, ועל כן יש להתקין בה מחסנים לשמירת המזון. כל אורח נאמן צריך לסייע בעבודה זו, ובפרט הגרים שבאו מארץ אחרת". גם פרעה בעצמו השתתף בעבודה, הוא אף מינה שוטרים ונוגשים, עד שלא יכלו עם ישראל למרוד בו. (אזנים לתורה, הובא בגליון נפת צופים)

וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי (ב, א)

רש"י מסביר שעמרם לקח את יוכבד, שהיתה בת מאה ושלישים שנה, וחזרה לנערותה וילדה את משה.

פליאה גדולה בדבר: איך יתכן, שכאשר ילדה שרה אמנו את יצחק, בגיל תשעים שנה, מצינת זאת התורה כנס ופלא, ואילו כאשר ילדה יוכבד את משה בגיל מאה ושלישים התורה איננה מודגישה נס זה? משל לשני אביונים אשר היו רגילים לקבץ נדבות בערים שונות. פעם אחת נפגשו שני האביונים בדרכם ושחו זה עם זה על בני עיר מסוימת שבה חלף על אחד מהם. אמר קבצן אחד לחבירו: "כה נדיבים הם תושבי העיר!" התפלא חבירו: "הרי הם כה קמצנים!" איך יתכן ששני האביונים קיבלו רושם כה שונה זה מזה על בני אותה עיר? התברר, שהאביון הראשון ביקר בעיר זו ביום הפורים, יום שבו ידי כל פתוחות לצדקה. ואילו האביון השני ניסה את מזלו באותה עיר, ביום רגיל בשנה. זהו גם ההבדל בין לידת שרה ללדת יוכבד. יוכבד ילדה בגיל מאה ושלישים במצרים. במצרים כל הלידות היו כרוכות בנסים מופלאים, כגון: *נולדו ששה תינוקות בכרס אחת. *נולדו תינוקות תחת עצי התפוח, הם נבלעו באדמה ושם גדלו. *מלאכים האכילו את התינוקות מן הסלע דבש וחלב. כך שלדתו הניסית של משה, לא היתה בגדר דבר יוצא דופן. אך לידתו של יצחק, לעומת זאת, התרחשה בתקופה שבה עולם כמנהגו נהג, ולכן עשה נס זה רושם גדול והיה בגדר חידוש מופלא. (המגיד מדובנא, הובא בגליון נפת צופים)

ותרד בת פרעה לרחץ על היאר וכו' ותרא את התבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחה (ב, ה)

בגמרא (מגילה יג, א) "ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד אמאי קרי ליה יהודיה על שום שכפרה בעבודה זרה דכתיב ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור ואמר רבי יוחנן שירדה לרחוץ מגילולי בית אביה". וברש"י, (ראה סוטה יב): שירדה לטבול לשם גירות.

בספר שי לתורה הביא לבאר את דברי חז"ל מנין הוציאו שנתגיירה,

סכנת ההרגל

יְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצָּרַיִם אִישׁ וּבֵיתוֹ בְּאֵו (א', א')

לכאורה יש להתפלל: מדוע נכתב בפסוק לשון הווה – 'הבאים מצרימה'? כלום לא מתאים היה יותר אילו נכתב: 'אשר באו מצרימה', בלשון עבר? הלא ביאתם של בני ישראל מצרימה עם יעקב אביהם התרחשה שנים רבות לפני המאורעות המתוארים כעת בפרשתנו!

את התשובה לכך, נבין על פי המעשה הבא: מעשה בבשם אחד, מוכר בשמים, אשר ביום מן הימים, כאשר הגיע לפתוח את חנותו כמימים ימימה – חשכו עיניו, התברר לו, כי באישון לילה נפתחה חנות חדשה ליד חנותו שלו, חנות של בורסקאי, מעבד עורות! בעוד מחנותו של הבשם בקעו ריחות נפלאים ומשיבי נפש, אשר משכו את הבריות להיכנס ולרכוש מטוב מרכולתה של החנות – הרי שמחנותו של הבורסקאי בקעו ריחות שונים בתכלית: ריחות נוראים של עיבוד עורות! עד מהרה, ניכרה השפעתה של החנות החדשה. הבריות, אשר סלדו מהריח הנורא – הדירו רגלם מהרחוב, וחדלו לפקוד את חנותו של הבשם. גם הבשם עצמו, אשר נפשו קצה בריח הנורא – נאלץ להגיף את דלתות חנותו, וכך מצא את עצמו מתבודד ימים ארוכים מול צנצנות הבשמים שעמדו על המדפים ככלי אין חפץ בו. כך, במשך תקופת מה, עד שבסופו של דבר הבין הבשם כי אין טעם להמשיך ולהחזיק את החנות שאינה מניבה רווחים אלא להיפך... לפיכך, תלה על דלת החנות שלט קטן 'למכירה', למרות שלא תלה ציפיות רבות. ככלות הכל, מי כבר עובר ברחוב, מאז הגיעה אליו צחנת הבורסקאי? ומי בכלל ירצה לקנות חנות בסביבתו של מפגע בעל ריח נורא כל כך? אולם להפתעתו של הבשם, ההצעה הראשונה בעקבות השלט שתלה – הגיעה שעה קלה לאחר מכן. היה זה שכנו, הבורסקאי, אשר התייצב בפתח חנותו, סקר את השטח בעיניו, ולבסוף אמר: "ידידי, יש לי רעיון שבשילך... הבה נרחיב את מפעל העורות, כך שיתפרס גם על חנותך, ונעבוד בו יחדיו! הרווחים יגדלו, ואנו נחלוק בהם שווה בשווה כמו בן!".

בתחילה, סירב הבשם. הוא לא היה מסוגל אפילו לחשוב על האפשרות שיבלה את ימיו בצחנת הבורסקאי. אולם בסופו של דבר, לאחר שנקפו עוד ימים מספר, ועול החובות השתרג על צווארו – נאלץ לקבל את ההצעה. הוא התדפק על דלת חנותו של שכנו הבורסקאי, ובקצרה הביע את נכונותו לקבל את ההצעה שהוצעה לו לפני ימים מספר. וכך, עוד באותו היום, נשמעו הלמות פטישים. הקיר המפריד בין שתי החנויות – נפרץ, והצחנה אפפה את השטח כולו. למחרת היום, כבר נאלץ הבשם לחגור סינר למתניו, ולהצטרף אל הבורסקאי בעבודתו. וראה זה פלא: ביום הראשון – היה זה אמנם נורא ואיום. ביום השני – הריח כבר היה נסבל יותר. ביום השלישי – הוא כבר התרגל. ביום הרביעי – כמעט ולא נתן ליבו לצחנה האופפת אותו, וביום החמישי – כבר לא הצליח להבין מדוע סלד מלכתחילה מריח הבורסקאי. כך חלפה תקופת מה, ומשנערך החשבון בין שני השותפים – התברר כי העסק מניב רווחים נאים. כל אחד מהם נותר עם סכום ניכר, אשר הספיק לפרנסת המשפחה ברווח, וגם לחסכונות בלתי מבוטלים. או אז, הציעה רעייתו של הבשם לשעבר ואמרה לו: "אישי היקר... כעת, כשעומד לרשותך סכום כסף מכובד, מדוע לא תפתח חנות בשמים במרכז העיר ותחזור לעסוק במקצועך כמקדם?". אולם הבשם, נענה והשיב לה: "צר לי, אך לא אוכל להיות בשם. אינני יכול לסבול את האנשים הרכרוכיים הללו, המפונקים הזקוקים לניחוח בשמים!". ללמדנו, כי זה טבעו של האדם: הוא מתרגל לכל מצב ולכל מציאות!

ומכאן, תשובה לשאלתנו:

שכן כאשר בני יעקב ירדו מצרימה, אל מקום הטומאה, הם חששו בדיוק מפני התכונה האנושית הזו. הם חששו פן יתרגלו לטומאת מצרים, וישכחו לחלוטין את מעלתם שמקדם... לפיכך, הם הקפידו שלא להתאזרח במצרים, אלא להרגיש תמיד כ'באים' – כלומר: כאנשים שאינם בני המקום, אשר זה עתה הגיעו, בכדי שלעולם לא יתרגלו לאווירת הטומאה ונפשם העדינה לא תסתאב! ('ללמדך - שמות' הענידי לצאת בקרב א"ה מאוצרותיו של הרב מרדכי פרוינדליך זצ"ל)

פינת ההלכה

האם מותר לשמור חלב מהבוקר להמשך היום

שאלה: בישיבה מסויימת מוציאים בכל בוקר לפני התפילה חלב לצורך הבחורים שרוצים לשתות כוס קפה כשהם קמים ולומדים לפני התפילה. החלב ניתן ללא הגבלה וכל זמן שיש בחורים שזקוקים לחלב הישיבה מוציאה כפי הצורך, אולם לאחר התפילה אין הישיבה מוציאה יותר חלב. האם מותר לבחור למלא לעצמו כוס חלב ולהניח במקרר המיועד עבור הבחורים, כדי שיוכל להשתמש בה במשך היום, או שמכיון שהנהלת הישיבה מייעדת את החלב לשימוש בשעה זו בלבד, אינו רשאי לעבור על דעת ההנהלה ולשמור את החלב לשימוש במשך היום? **תשובה:** הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א ועמו הגאונים רבי משה שאול קליין, רבי שמואל אליעזר שטרן, ר"ע פריד, רבי נפתלי נוסבוים שליט"א השיבו שאסור לבחור לעבור על דעת הנהלת הישיבה, ואם ההנהלה קבעה שהחלב מיועד לשעות הבוקר בלבד, אסור לבחור לקחת על דעת עצמו לצורך שאר שעות היום שלדעת הנהלת הישיבה אין צורך לספק בהן חלב לבחורים. ומי שרוצה חלב צריך ליטול רשות מן המשגיח, ולא יטול בלא רשות. ואמר הגרמ"ש קליין: וכי מותר לבחור ליטול שקיות חלב לביתו? הרי בודאי הדבר אסור, אם כן מדוע יהיה מותר לו ליטול לחדר שלו בלא רשות הישיבה? והגר"ע פריד אמר שאם אין לישיבה כל הפסד בדבר, כגון שהיא מוציאה סך שקיות קבוע בכל בוקר, ואינה מדקדקת לאסוף את הנותר, מותר לבחור לשמור לעצמו מן הנותר, באופן שאינו חב לאחריו, דהיינו שכל אלו שמגיעים לשתות בשעת הבוקר [שבעבורה הוציאה הישיבה את החלב] יש להם כל צרכם. והגאונים רבי שמאי גרוס, רבי יעקב מאיר שטרן, ורבי יצחק כץ שליט"א אמרו שמותר לבחור להניח חלב לעצמו. וביאר הגר"י כץ שאין זה דומה לבית מלון שאסור לאדם ליטול יותר ממנה אחת, כי שם אין המלון אחראי להאכילו עד שישבע אלא ליתן לו מנה אחת, ועל כל מנה נוספת הוא דורש תשלום. אבל הישיבה הרי אחראית לספק לבחורים את כל צורכיהם, ואם בחור נותר רעב והוא נוטל מנה שניה [באופן שאינו חב לאחריו] אין לישיבה קפידא עליו כלל, והכי נמי כל שנוטל חלב כדי להשתמש בו במשך היום אין הישיבה מקפידה על כך ומותר. והגר"ש גרוס הוסיף דהני מילי כשדבר זה הוא נחלתם של יחידים שמחביאים כוס אחד או שנים, אבל אם נעשה הדבר לנחלת הכלל והרבה בחורים שומרים לעצמם חלב, גורם הדבר הפסד והוצאה יתירה לישיבה ואין לעשות זאת בלא רשות מהנהלת הישיבה. וכן הסכים הגאון רבי מגדל שפרן שליט"א. ואמר לי שאם הנהלת הישיבה תראה שהרבה בחורים עושים זאת היא תפסיק להוציא את החלב בצורה כזאת וכולם יפסידו. (וישמע משה)

חידה שבועית

יש מספר ספרים על המצ'ף. כמה ספרים יש על המצ'ף אם ספר אחד הוא הרביצו וישל אכאנן וישל אימין?

יש רביד נ"י

תשובה לחידה מר"ש: מוטה. תשובה לחידה: מחירים של הגפרורים הוא חצי שקל! אם המחיר של הגפרורים היה שקל או מחיר הנר לבד היה צריך להיות 11 ש"ח.

מזל טוב

מרכז העיר: משפחת גוטרמן להולדת הבן
מגני הדר: משפחות סדן – שטיין (מרכז העיר) לאירוסים הבת הנכדה
משפחת דבלינגר להכנס הבן לעול תורה ומצוות
משפחת סגרה לאירוסים הבן

פתרונות לחידות והודעות לשמחות ניתן לשלוח עד יום שני בפקס: 037608833 או למייל a7608833@gmail.com

פתח תקוה. קצב של עיר, לב של מושבה

בגובה רמי גרינברג, ראש העיר

היחידה לחינוך חרדי ותרבות מורשת ישראל